

Gilbert Achcar: Elva teser om den uppvaknande islamistiska fundamentalismen

[Gilbert Achcar växte upp i Libanon men undervisar sedan flera år i politisk vetenskap vid School of Oriental and African Studies (SOAS) i London. Detta dokument skrev Achcar 1981, men det är trots det till stora delar fortfarande aktuellt och bra som bakgrund till den pågående händelseutvecklingen i den muslimska världen. Det har översatts till många språk och fått stor spridning. Det publicerades första gången på engelska i International Marxist Review, 1987. Publicerat på nytt september 2006, online på [International Viewpoint](http://InternationalViewpoint.com). Översättning från engelska av Göran Källqvist. För en diskussion om samma fråga, se [Profeten och proletariatet](#), av Chris Harman, på marxistarkiv.se – red.]

1. Det återuppvaknande av den islamistiska fundamentalismen som har kännetecknat inledningen av 1900-talets sista fjärdedel är så omfattande och varierande att det utesluter alla ogenomtänkta och generaliserade antaganden. Det vore ett fullständigt misstag att likställa de polska arbetarnas katolicism med Franco-reaktionens katolicism, även om det inte ska få oss att förbise att Spaniens och Polens jordbrukshistoria har gemensamma drag eller att deras respektive sorters katolicism delar en del politiskt och ideologiskt innehåll.

På samma sätt gör grundläggande analytisk försiktighet att man inte kan placera så olika fenomen som återuppvaknandet av muslimska prästerliga och/eller politiska rörelser i Egypten, Syrien, Tunisien, Turkiet, Pakistan, Indonesien eller Senegal, Zia Ul-Haq's militärdiktatur i Pakistan eller Gaddafis i Libyen, det iranska shiitiska prästerskapets eller den afghanska gerillans maktövertagande, etc, i samma fack. Till och med fenomen som på ytan ser klart identiska ut, såsom framgångarna för samma rörelse, det "muslimska brödrskapet", i Egypten och Syrien har olika bakomliggande politiska innehåll och funktion, som bestäms av deras olika omedelbara mål.

Bakom deras enighet i frågor angående livet efter detta, deras enighet i frågor om vardagslivet (när de verkligen är överens om sådana frågor), och trots deras liknande, till och med identiska, beteckningar och organisatoriska former, så är de muslimska rörelserna i huvudsak politiska rörelser. De uttrycker således specifika samhällspolitiska intressen som i allra högsta grad är av denna världen.

2. Islam har inte plötsligt kastat sig ut i politiken. Islam och politik har alltid varit oskiljaktiga eftersom islam är en politisk religion i ordets språkhistoriska mening. I de muslimska länderna är alltså kravet att skilja religion och stat åt inte bara "sekulärt": det är öppet antireligiöst. Det hjälper till att förklara varför ingen av de främsta borgerliga och småborgerliga nationalistiska rörelserna på islamsk mark har krävt sekularism, med undantag för kemalismen i Turkiet. Det som på andra ställen är en grundläggande demokratisk uppgift – att skilja på religion och stat – är i muslimska länder, speciellt i Mellanöstern, så radikalt att det till och med kommer att bli en svår uppgift för "proletariatets diktatur" att fullborda. Den ligger utom räckhåll för andra klasser.

Dessutom har de demokratiska klasserna i de muslimska samhällena i stort sett inte visat något, eller nästan inget, intresse av att utmana sin egen religion. Under 1900-talet har islam i dessa samhällen i själva verket inte betraktats som ideologiskt kitt för en otidsenlig feodal eller halvfeodal klass. Den har istället betraktats som en grundläggande del i den nationella identitet som hånats av de utländska kristna (eller till och med ateistiska) förtryckarna. Det är ingen slump att Turkiet är det enda muslimska samhälle som på 1900-talet inte varit utsatt för direkt utländsk överhöghet. Mustafa Kemal var också unik bland sina likar. Hans viktigaste kamp var inte mot kolonialismen eller imperialismen utan mot sultanatet, en kombination av tidsbestämd och andlig makt (kalifatet). Trots att Nasser var en radikal nationalist, så hade han under sin kamp mot imperialismen allt intresse av att identifiera sig med islam, än mer som det var ett enkelt sätt för honom att skydda sina vänster- och

högerflanker.

3. De följande teserna behandlar inte islam som en del bland andra, om än en grundläggande del, i de nationalistiska strömningarnas ideologi. Tiden för den sortens islam har upphört, liksom för de strömningar som identifierar sig med den. Mer allmänt ska vi å ena sidan skilja mellan islam som ett sätt bland andra för att forma och slå fast en nationell, gemensam eller till och med sekteristisk identitet, och å den andra islam betraktad som ett mål i sig själv, ett fullständigt, övergripande mål, ett unikt, speciellt program. ”Koranen är vår konstitution” förkunnade det muslimska brödraskapets grundare Hassan Al-Banna 1928. Det islam som intresserar oss är islam upphöjt till en absolut princip, under vilken alla krav, all kamp och alla reformer underordnas – det muslimska brödraskapets, ”Jamaat-i-Islamis”, de olika ulama-samfundens* och de iranska ayatollornas islam, vars organiserade uttryck är Islamiska republikanska partiet.

Gemensam nämnare för dessa olika rörelser är den islamistiska fundamentalismen, det vill säga en önskan att återvända till islam, strävan efter en islamsk utopi, som för övrigt inte kan begränsas till ett enda land utan måste omfatta alla muslimska folk, rent av hela världen. I denna anda förkunnade Bani-Sadr 1979 till dagstidningen An-Nahar i Beirut att ”ayatolla Khomeini är en internationalist. Han är mot de islamistiska stalinisterna som vill bygga islam i ett enda land” (sic!). Denna ”internationalism” syns också i det sätt på vilket alla dessa rörelser går utanför gränsen till sina egna ursprungsländer och/eller upprätthåller mer eller mindre nära förbindelser med varandra. De avvisar nationalismen i snäv mening och betraktar de nationalistiska strömningarna – även de som påstår sig vara islamska – som rivaler om inte till och med motståndare. De är inte mot utländskt förtryck eller inhemska fiender till försvar för ”nationen” utan i namn av islam. För Khomeini är USA alltså inte så mycket ”imperialism” som den ”stora Satan”. Saddam Hussein är framförallt ”ateist”, en ”otrogen”. För alla de aktuella rörelserna är Israel inte så mycket en sionistisk ockupant av palestinsk mark som en ”judisk ockupant av ett islamskt heligt land”.

4. Oavsett hur progressiv, nationell och/eller demokratisk den objektiva innebörden är i den kamp som olika islamistiska fundamentalistiska strömningar för, så kan det inte dölja det faktum att deras ideologi och program i grund och botten, definitionsmässigt, är reaktionära. Vad är det för sorts program som syftar till att bygga upp en islamsk stat, troget utformad efter 600-talets kristna era, om inte en reaktionär utopi? Vad är det för sorts ideologi som har som mål att återinföra en 1300 år gammal samhällsordning, om inte en utomordentligt reaktionär ideologi? Det är alltså fel och till och med absurt att definiera de islamistiska fundamentalistiska rörelserna som borgerliga, oavsett hur mycket de under en del av sin kamp förenar sig med hela eller delar av sina länders borgarklasser, precis som det är fel att kalla dem revolutionära när de råkar hamna i konflikt med samma borgarklasser.

Utifrån karaktären på deras program och ideologi, deras sociala sammansättning och till och med det sociala ursprunget på deras grundare, så är de islamistiska fundamentalistiska rörelserna småborgerliga. De döljer inte sitt hat mot storkapitalets representanter lika lite som de döljer hatet mot arbetarklassens företrädare, eller sitt hat mot de imperialistiska länderna lika lite som hatet mot de ”kommunistiska” länderna. De är fientligt inställda till industrisamhällets två motpoler, som hotar dem: borgarklassen och proletariatet. De motsvarar de skikt inom småbourgeoisien som beskrivs i Kommunistiska manifestet:

Medelstånden, den lilla fabrikanter, den lilla köpmannen, hantverkaren, bonden, alla bekämpar bourgeoisien för att skydda sin existens som medelstånd mot undergång. De är alltså icke revolutionära utan konservativa. Än mer, de är reaktionära, ty de söker vrida historiens hjul tillbaka.§

Den småborgerliga islamistiska reaktionen hittar sina ideologer och ledare bland de muslimska

* En ulama är en religiöst lärd man inom islam – öa.

§ Marx/Engels, *Kommunistiska manifestet*, på marxistarkiv.se.

samhällets ”traditionella intellektuella”, ulema och liknande, liksom bland de lägre kretsar av borgarklassens ”organiska intellektuella” som kommer från småbourgeoisien och är dömda att förbli där: i synnerhet lärare och kontorsarbetare. Under perioder av islamistiskt fundamentalistiskt herravälde rekryterar den i stor utsträckning på universitet och andra institutioner som producerar ”intellektuella”, och där de fortfarande bestäms mer av sitt sociala ursprung än en hypotetisk och ofta osäker framtid.

5. I länder där den islamistiska fundamentalistiska reaktionen har lyckats bli en massrörelse och där den nu har vind i seglen består de arbetande enligt Kommunistiska manifestets definition till relativt stor del av medelklasser: fabrikanter, köpmän, hantverkare och bönder. Icke desto mindre mobiliserar utbrotten av islamistisk fundamentalism inte bara större eller mindre skikt av dessa medelklasser, utan också skikt ur andra klasser, som under inverkan av den kapitalistiska primitiva ackumuleringen och utarmningen nyligen uppstått ur medelklasserna. Således är delar av proletariatet vars proletarisering är väldigt ny, och framförallt delar av det trasproletariat som kapitalismen har dragit ner från deras tidigare småborgerliga nivå, särskilt mottagliga för den fundamentalistiska agitationen och de fångas lätt av den. Detta är den islamistiska fundamentalismens sociala bas, dess massbas. Men denna bas är inte den religiösa reaktionens naturliga skydd, på samma sätt som borgarklassen hänger samman med sitt eget program. Oavsett hur starka de religiösa känslorna är bland massorna, även när religionen ifråga är islam, så finns det ett kvalitativt språng mellan att dela denna känsla och att se religionen som en världslig utopi. För att massornas opium än en gång ska kunna bli en effektiv stimulans i denna tid av automatisering får folken verkligen inte ha kvar några andra alternativ än att underkasta sig Guds nåd. Det minsta man kan säga om islam är att dess omedelbara betydelse inte är uppenbar!

I själva verket skapar den islamistiska fundamentalismen fler problem än den löser. Trots att den islamska lagen är flera århundraden yngre än den romerska lagen, så skapades den av ett samhälle som var mycket mindre utvecklat än det antika Rom. (Koranen inspirerades till stor del av Toran*, precis som arabernas livsstil var ganska lik den hebreiska livsstilen.) Och utöver problemet att uppdatera en 1300 år gammal civilrätt finns också frågan om att komplettera den. Med andra ord räcker det inte för de mest ortodoxa muslimska fundamentalisterna att bara använda tolkningar och förvrängningar för att besvara det moderna samhällets problem, om inte dessa förvrängningar ska bli fullständigt godtyckliga och därmed en källa till oändliga meningsmotsättningar bland uttolkarna. Det finns således lika många tolkningar av islam som det finns uttolkare. Kärnan i den islamska religionen, som alla muslimer håller med om, räcker på inget vis till för att tillfredsställa småbourgeoisins överhängande materiella behov, alldeles oavsett om den kan tillfredsställa deras andliga behov. Den islamistiska fundamentalismen är i sig själv inte på något sätt det bästa programmet för att tillfredsställa strävandena hos de samhällsskikt som den tilltalar.

6. Den sociala bas som beskrivs ovan kännetecknas av en påfallande politisk ombytlighet. Citatet från Kommunistisk manifestet ovan beskriver inte en inrotad inställning hos medelklasserna utan bara det verkliga innehåll som deras kamp mot borgarklassen har när de kämpar, när de vänder sig mot borgarklassen. Innan medelklasserna började kämpa mot borgarklassen var de dess allierade under kampen mot feodalismen, innan de försökte vända historiens utveckling bidrog de till att driva den framåt.

Medelklasserna är först och främst den demokratiska revolutionens och den nationella kampens sociala bas. Så länge den nationella och demokratiska revolutionens uppgifter fortfarande är mer eller mindre ofullbordade, och därmed står dagordningen i underutvecklade, beroende länder som de muslimska samhällena, har medelklasserna fortfarande denna roll. De är ytterst entusiastiska beundrare av varje borgerligt ledarskap (och än mer varje småborgerligt ledarskap) som kämpar för dessa uppgifter. Medelklasserna är den främsta sociala basen för den uppåtstigande borgarklassens

---

* Toran är den hebreiska bibeln, och motsvar Moseböckerna i den kristna bibeln – öa.

bonapartism, i själva verket är de den sociala basen för all borgerlig bonapartism. Så den enda gången stora delar av medelklasserna ger sig iväg på egen hand och söker efter andra vägar är när de borgerliga eller småborgerliga ledarskap som har tagit itu med de nationella och demokratiska uppgifterna når sina egna begränsningar och förlorar sin trovärdighet.

Så länge den uppåtstigande kapitalismen verkar öppna framtidsutsikter för en social karriär för medelklasserna, så länge deras levnadsvillkor förbättras, ifrågasätter de givetvis inte den rådande samhällsordningen. Även när de är avpolitiserade eller ointresserade spelar de i det borgerliga samhället normalt rollen av ”den tysta majoriteten”. Men närhelst den kapitalistiska samhällsutvecklingen drabbar dem med all kraft – trycket från nationell eller internationell konkurrens, inflation och skulder – då blir medelklasserna en fruktansvärd källa till motstånd mot makthavarna. Då undslipper de all borgerlig kontroll, och blir än mer fruktansvärda eftersom den nödställda småbourgeoisens våld och ilska saknar motstycke.

7. Inte ens när småbourgeoisien är kuvad av det kapitalistiska samhället och desillusionerad av de borgerliga och småborgerliga demokratiskt-nationalistiska ledarskapen är det oundvikligt att den väljer den reaktionära vägen. Det finns alltid ett annat alternativ, åtminstone i teorin. Medelklasserna står inför valet mellan reaktion och revolution. De kan ansluta sig till den revolutionära kampen mot borgarklassen, precis som Kommunistiska manifestet förutsåg:

Om de [medelklasserna] är revolutionära, så är de det med hänsyn till sin förestående övergång till proletariatet. så försvarar de inte sina nuvarande utan sina framtida intressen, så lämnar de sin egen ståndpunkt för att ställa sig på proletariatets.*

Men i underutvecklade och beroende samhällen, som Kommunistiska manifestet inte redogjorde för, har medelklasserna absolut inget behov av att överge sin egen ståndpunkt för att ställa sig under proletariatets ledning. Om proletariatet tar upp medelklassernas strävanden, särskilt de nationella och demokratiska uppgifterna, kan det tvärtom lyckas vinna över dem till sin sida.

Men för att proletariatet ska vinna medelklassernas förtroende måste det först av allt ha ett trovärdigt ledarskap som visat framfötterna politiskt och i praktiken. Om å andra sidan det ledarskap som har majoritet inom arbetarklassen har misskrediterat sig själv under den nationellt demokratiska politiska kampen (samtidigt som det behåller sin majoritetsställning tack vare sina fackliga positioner eller helt enkelt på grund av bristen på alternativ), om det visar sig vara politiskt svagt gentemot den etablerade samhällsordningen, eller ännu värre om det stöder den rådande samhällsordningen, då kommer medelklasserna faktiskt inte att ha något annat alternativ än att lyssna på den småborgerliga reaktionen – även om den är så outgrundlig som den islamistiska reaktionen – och möjligen svara på dess uppmaningar.

8. I alla de länder där den islamistiska fundamentalismen har erövat mycket terräng, i synnerhet i Egypten, Syrien, Iran och Pakistan, finns alla de omständigheter som beskrivits ovan. I samtliga dessa länder har medelklassernas levnadsstandard försämrats betydligt under de senaste åren. Trots att en del av dessa länder till och med själva är oljeexportörer, så är det enda resultat som de massiva prisökningarna på olja har fått för större delen av deras medelklasser en otyglad inflation. Dessutom är de borgerliga och småborgerliga demokratiskt-nationalistiska ledarskapen i allmänhet misskrediterade i dessa länder. I alla fyra länderna har demokratiskt-nationalistiska ledarskap prövat på att ha statsmakten.

Samtliga dessa ledarskap har vid vissa tillfällen i sin historia haft ett praktiskt taget enhälligt stöd från medelklassen under försöken att genomföra sina nationellt demokratiska program. En del av dem gick långt i denna riktning, i synnerhet i Egypten och i länder under egyptiskt inflytande, där Nasser höjde sig över det politiska landskapet. Nationalisterna kunde sitta kvar vid makten under lång tid, eller har fortfarande makten – i det sistnämnda fallet på grund av att de har armén att tacka

* *Ibid.*

för sin makt. I Iran och Pakistan, där nationalisterna bildade civila regeringar, sopades de snabbt undan av armén. Mossadegh och Bhutto gick dystra slut till mötes. I alla fyra länderna har de framsteg som hittills gjorts i att genomföra det nationellt demokratiska programmet, till och med inom den borgerliga statens ramar och begränsningar, hursomhelst varit små eller nästan inga. Till och med i Iran, där Mossadeghs erfarenheter blev mycket kortvariga, tog shahen själv (på sin amerikanska handledares inrådan) på sig att med hjälp av sina Bismarck-liknande metoder genomföra det som Robespierres och Bonapartes gemensamma ansträngningar uppnådde på andra ställen.

Å andra sidan är de enda beaktansvärda politiska arbetarorganisationerna i hela regionen stalinistiska partier.

Där dessa har haft någon betydelse har de fullständigt misskrediterat sig själva med hjälp av en lång historia av att sälja ut den folkliga kampen och sluta avtal med makthavarna. Så när medelklassernas missnöje under de senaste åren började visa sig i de nämnda fyra länderna fanns det inga arbetar- eller borgerliga eller småborgerliga nationalistiska organisationer som kunde dra nytta av det. Vägen låg helt öppen för den småborgerliga islamistiskt fundamentalistiska reaktionen.

I Algeriet, Libyen och Irak, där en borgerlig eller småborgerlig nationalistisk byråkratis upplysta despotism tillät breda medelklasskikt att dra fördel av oljan, där kunde i motsats till detta den islamistiska fundamentalismen hållas tillbaka.

9. Även om den islamistiska fundamentalismen har haft anmärkningsvärda framgångar i Egypten och Syrien liksom i Iran och Pakistan, så skiljer sig framgångarnas form och omfattning betydligt från ett land till ett annat, liksom även deras politisk innehåll och funktion. I Syrien är den fundamentalistiska rörelsen huvudmotståndare till den baathistiska borgerliga byråkratins sönderfallande bonapartism, och den för en kamp på liv och död mot den. De syriska fundamentalisterna har utnyttjat det faktum att den baathistiska härskande eliten tillhör en minoritetstrosriktning (alawiter).

Den syriska fundamentalistiska rörelsens program har en upprörande, rent reaktionär karaktär, vilket nästan omintetgör dess möjligheter att ensam gripa makten. Med ett sådant program kan den inte ensam mobilisera de krafter som krävs för att störta den baathistiska diktaturen. Ännu mindre kan den ensam styra ett land vars ekonomiska och politiska problem är så knepiga som Syriens. Således är den syriska fundamentalistiska rörelsen dömd att samarbeta med de syriska besuttna klasserna (borgare och jordägare). Den är inte och kan inte vara något annat än deras spjutspets. Även i Egypten är av samma orsaker den fundamentalistiska rörelsens möjligheter att ensam gripa makten mycket begränsade, i synnerhet som dess inflytande är mindre än i Syrien. I båda dessa länder har den fundamentalistiska rörelsen härdats av en långdragen kamp mot progressiva regimer, och har på så sätt framhävt sin reaktionära natur. Själva omfattningen på Egyptens ekonomiska problem gör dessutom fundamentalisternas maktanspråk ännu mindre trovärdiga.

Den egyptiska borgarklassen är fullt medveten om detta faktum, och är således mycket tillmötesgående mot den fundamentalistiska rörelsen. I deras ögon utgör fundamentalisterna en perfekt "femte kolonn" inom massrörelsen – en speciellt effektiv "antikropp" mot vänstern. Det är därför den inte alls är orolig över att den egyptiska fundamentalistiska rörelsen försöker bjuda över vänstern i den senares två favoritfrågor: den nationella och den sociala frågan. Varje framsteg som den islamistiska reaktionen gör i dessa frågor innebär motsvarande förluster för vänstern. Den egyptiska borgarklassens inställning till den fundamentalistiska rörelsen liknar den hållning som varje borgarklass har till den yttersta högern och fascismen i samband med en djup samhällslig kris. Pakistan skiljer sig från Egypten såtillvida att den pakistanska fundamentalistiska rörelsen huvudsakligen har konsoliderat sig under reaktionära regimer. Den har därmed under lång tid kunnat återerövra vissa delar av det nationellt demokratiska programmet och på så sätt kunnat utgöra en trovärdig opposition till den förhärskande samhällsordningen. Men under samma långa period befann sig borgerliga nationellt-demokratiska strömningar själva i opposition, och var ännu mer trovärdiga och således mer inflytelserika än fundamentalisterna.

Först när Bhutto med hjälp av en imponerande historisk genväg hoppade över stadiet med en Nasser-liknande utveckling och snabbt stötte bort massorna genom att trassla in sig i sina egna motsättningar, öppnades vägen för en extremhöger som dominerades av den fundamentalistiska rörelsen (eftersom den pakistanska yttersta vänstern var obetydlig). Bhuttos bankrutt var så uppenbar att fundamentalisterna lyckades mobilisera en enorm massrörelse mot honom.

Arméns statskupp var ämnad att förekomma den ”anarki” som kunde ha uppstått om mobiliseringarna hade lett till att Bhutto hade störtats (som i Iran!). För att vinna fundamentalisternas sympati tog Zia Ul-Haq's reaktionära borgerliga militärdiktatur över deras program av islamiska reformer och utnyttjade dem till sin egen fördel. Idag räknar den med att den fundamentalistiska rörelsen ska neutralisera all ”progressiv” opposition mot regimen, inklusive den framlidne Bhuttos parti. I de tre fall som analyserats ovan har den fundamentalistiska rörelsen bara visat sig vara en hjälpreda åt den reaktionära borgarklassen. Men Iran är annorlunda.

10. I Iran representeras den fundamentalistiska rörelsen i huvudsak av fundamentalisterna inom det shiitiska prästerskapet. Den skapades under en långvarig och hård kamp mot shahens utomordentligt reaktionära imperialiststötta regim. Den iranska borgerliga nationalismens och stalinismens bedrövliga historiska bankrutt är alltför välbekant för att behöva beskrivas här. På grund av denna sällsynta kombination av historiska omständigheter lyckades den iranska fundamentalistiska rörelsen bli ensam ledare för den nationella demokratiska revolutionens två omedelbara uppgifter i Iran: att störta shahen och kapa banden till USA-imperialismen.

Situationen var ännu mer gynnsam eftersom de två uppgifterna ifråga stod i perfekt harmoni med den islamistiska fundamentalismens övergripande reaktionära program. Så när den sociala krisen i Iran gick så långt att det uppstod förutsättningar för ett revolutionärt störtande av shahen, när medelklassernas ilska mot honom nådde kokpunkten, kunde den fundamentalistiska rörelsen personifierad av Khomeini utnyttja de befästa medelklassernas och trasproletariatets enorma kraft för att ge regimen en rad kroppsslag.

Fundamentalisterna var närmast självmordsbenägna i sin beslutsamhet att förbli obeväpnade, en bragd som bara en mysticistisk rörelse kan klara av. Den iranska fundamentalistiska rörelsen lyckades genomföra den nationella demokratiska revolutionens första steg i Iran. Men dess fundamentalistiska natur tog snabbt överhanden.

I viss mening är den iranska revolutionen en bakvänd permanent revolution. Den startade med en nationellt-demokratisk revolution och kunde med en proletär ledning ha ”vuxit över” i en socialistisk omvandling. Men det fundamentalistiska småborgerliga ledarskapet förhindrade detta och pressade den tvärtom i riktning mot en reaktionär tillbakagång. Revolutionen i februari 1979 var förvånansvärt lik februarirevolutionen 1917 – två identiska utgångspunkter som inledde två rakt motsatta processer. Medan oktoberrevolutionen 1917 gjorde det möjligt för den ryska demokratiska revolutionen att leda vidare till sin logiska slutsats, så förrådde i Iran det fundamentalistiska ledarskapet revolutionens demokratiska innehåll.

Efter att ha kämpat för att få den konstituerande församlingen vald ersatte de ryska bolsjevikerna den med sovjeternas särdeles demokratiska makt. Ayatollorna hade också satt den konstituerande församlingen främst bland sina krav, men tillät den aldrig att se dagens ljus, utan ersatte den med en reaktionär karikatyr: den muslimska ”expertförsamlingen”. Ödet för detta krav som var gemensamt för de två revolutionerna sammanfattar på ett lysande sätt ledarskapens motsatta karaktär, och således de motsatta linjer de antog.

Vad gäller de demokratiska organisationsformer som uppstod under den iranska februarirevolutionen, så tog det islamistiska ledarskapet över dem. Shoras var långt från att vara sovjeter! I den nationella frågan gjorde bolsjevikernas proletära internationalism det möjligt att befria det ryska tsardömets förtryckta nationaliteter, medan ayatollans islamiska ”internationalism” visade sig vara

en from förevändning för ett blodigt förtryck mot det persiska shahdömets förtryckta nationaliteter. Kvinnornas öde under de två revolutionerna är lika välkänt. Det fundamentalistiska iranska ledarskapet var bara troget det nationellt-demokratiska programmet på en punkt: kampen mot USA-imperialismen. Men det förblev troget denna kamp på sitt eget märkliga sätt. Khomeini beskrev inte fienden som imperialism utan som ”väst” om inte den ”stora Satan”, och krävde att man skulle kasta ut barnet med badvattnet, eller snarare barnet innan badvattnet. Han tillskrev alla den borgerliga revolutionens politiska och sociala framsteg, inklusive demokratin och till och med marxismen (som han – helt riktigt – ansåg vara en produkt av en – förmodat ”västlig” – industriell civilisation) till det förhatliga ”väst”.

Han uppmanade iranierna att befria sitt samhälle från dessa hemsökelse samtidigt som han förbisåg de viktigaste banden mellan Iran och imperialismen: de ekonomiska banden. Det sätt på vilket händelserna vid den amerikanska ambassaden hanterades gav inte Iran någonting. I slutändan visade de sig vara mycket kostsamma, till syvende och sist bara lönsamma för amerikanska banker. Oavsett hur den fundamentalistiska diktaturen från och med nu utvecklas i Iran så har den redan visat sig vara ett avgörande hinder för den iranska revolutionens utveckling.

Dessutom är denna utveckling mycket problematisk. Utöver de exceptionella omständigheter som beskrivits ovan finns det en grundläggande skillnad mellan Iran och de tre andra länder som nämndes tidigare: Iran kan unna sig ”lyxen” av att experimentera med en självständig, småborgerlig, fundamentalistisk regim. Dess oljetillgångar är garanti för en positiv betalningsbalans och budget. Men till vilket pris och hur länge? Det ekonomiska bokslutet för två års fundamentalism vid makten är redan mycket negativt jämfört med tidigare år. Å andra sidan är det uppenbart att det inkonsekventa fundamentalistiska ”programmet”, och de stora skillnader som finns mellan de samhällsskikt som identifierar sig med det och tolkar det utifrån sin egen synvinkel, visar sig i en mängd olika rivaliserande och fientliga maktcentrum. Bara Khomeinis auktoritet har än så länge gjort det möjligt för dem att upprätthålla en enad fasad.

II. Den islamistiska fundamentalismen är en av de revolutionära proletariats farligaste fiender. Det är absolut och under alla omständigheter nödvändigt att bekämpa dess ”reaktionära och medeltida inflytande”, som de ”Tesor i nationalitets- och kolonialfrågan” som antogs vid Kommunistiska internationals andra kongress sa redan för många år sedan. Även i fall som Iran, där den fundamentalistiska rörelsen under en period tar på sig nationellt-demokratiska uppgifter, är det de revolutionära socialisternas plikt att oförsonligt bekämpa de besvärjelser den riktar mot de kämpande massorna.

Om inte massorna befriar sig i tid, så kommer de förvisso att få betala priset. Samtidigt som revolutionära socialister slår tillsammans med dem mot den gemensamma fienden, så måste de varna det arbetande folket för varje försök att avleda deras kamp i reaktionär riktning. Varje underlåtenhet att genomföra dessa elementära uppgifter är inte bara en grundläggande svaghet utan kan också leda till opportunistiska felaktiga svängar.

Men även i de fall då den islamistiska fundamentalismen antar rent reaktionära former, måste revolutionära socialister å andra sidan använda taktisk försiktighet under sin kamp mot den. I synnerhet måste de undvika att gå i fundamentalisternas fälla och strida om religiösa frågor. De ska strikt hålla sig till nationella, demokratiska och sociala frågor. De får inte förlora ur sikte att en del, ofta en stor del, av de massor som står under islamistiskt fundamentalistiskt inflytande kan och måste dras ur dess krets och vinnas för arbetarnas sak.

Samtidigt måste revolutionära socialister icke desto mindre entydigt förklara sig vara för ett sekulärt samhälle, som är grunden för det demokratiska programmet. De kan tona ner sin ateism men aldrig sin sekularism, om de inte helt och hållet vill ersätta Marx med Muhammed!